Liisa Larja

18.5.2017

Lausunto koskien piilotyöttömyyttä ja pitkäaikaistyöttömyyden vähentymistä

Lausuntoa pyydettiin koskien Valtioneuvoston selontekoa julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2018—2021 (VNS 4/2017) erityisesti piilotyöttömyydestä; mm. näkyykö pitkäaikaistyöttömyyden vähentyminen piilotyöttömyyden luvuissa.

Tilastokeskuksen työvoimatutkimuksessa työttömyyden trendi kääntyi laskuun syyskuussa 2015. TEM:n työnvälitystilastossa työttömien työnhakijoiden trendin kääntyminen laskuun tapahtui hieman myöhemmin, toukokuussa 2016. Viime maaliskuussa työvoimatutkimuksen työttömien trendi oli 236 000 henkilöä ja työnvälitystilaston työttömien työnhakijoiden trendi 323 000 henkilöä.

Työnvälitystilastossa rakennetyöttömyys (vaikeasti työllistyvät) on ollut laskussa marraskuusta 2016 alkaen ja pitkäaikaistyöttömyys helmikuusta 2017 alkaen.

Työvoimatutkimuksessa piilotyöttömyys on kasvanut jatkuvasti vuodesta 2009 lähtien. Vuonna 2016 se oli korkeimmillaan mittaushistorian aikana, jolloin työttömien lisäksi työikäisten 15–74-vuotiaiden joukossa oli 155 000 piilotyöttömäksi luokiteltua henkilöä, jotka olisivat halunneet ja voineet ottaa vastaan työtä, mutta eivät olleet sitä aktiivisesti etsineet. Vaikka työttömien määrä väheni, piilotyöttömien määrä kasvoi 11 000 hengellä vuodesta 2015.

Kuitenkin, vuoden 2017 ensimmäisellä neljänneksellä piilotyöttömyyden kasvu taittui ja piilotyöttömiä oli 5 000 vähemmän kuin edellisenä vuonna samaan aikaan.

Pitkäaikaistyöttömyyttä seurataan tyypillisesti työnvälitystilaston kautta ja piilotyöttömyyttä taas työvoimatutkimuksen kautta. Näin ollen kategoriat eivät ole riippuvaisia toisistaan. Työnvälityksen pitkäaikaistyöttömät voivat luokittua työvoimatutkimuksessa joko työttömiksi tai piilotyöttömiksi, riippuen siitä ovatko he etsineet työtä edellisen kuukauden aikana. Piilotyöttömyyden kasvu liittyy yleensä taantuman pitkittymiseen ja työmarkkinatilanteen heikentymiseen, jolloin ihmiset eivät etsi työtä, koska eivät usko sitä olevan saatavana. Ilmiö siis esiintyy saman tyyppisissä tilanteissa kuin pitkäaikaistyöttömyyden kasvu. Aikaisempien taantumien taittumisen kohdalla on myös havaittu, että rekisteritöttömyyden hellittäessä työvoimatutkimuksen työttömyydessä voi yllättäen näkyä kasvua, kun piilotyöttämät ja muut työvoiman ulkopuoliset aktivoituvat työnhakuun.

Piilotyöttömyyteen liittyy kuitenkin myös erityisesti ikärakenteen muutokseen liittyviä tekijöitä, joista enemmän jäljempänä.

Lausunnon lopuksi todetaan, että hallituksen esittämillä työttömien aktivointitoimilla voi myös olla vaikutuksia työvoimatutkimuksen työttömyyden estimaatteihin.

Piilotyöttömyyden kasvu liittyy osin eläkeikäisten lisääntyneisiin työhaluihin

Piilotyöttömäksi luokitellaan työvoiman ulkopuolella oleva henkilö, joka olisi halunnut työtä ja olisi voinut ottaa työn vastaan kahden viikon kuluessa, mutta ei ollut aktiivisesti hakenut työtä edeltävän neljän viikon aikana.

Aikaisempiin vuosiin verrattuna kasvua on ollut erityisesti kaikkein nuorimmissa ja vanhimmissa ikäluokissa.

Yleisin syy siihen, etteivät piilotyöttömät olleet hakeneet töitä, oli usko siitä, että töitä ei ollut saatavilla. Näin uskoi reilu neljännes piilotyöttömistä. Yhtä yleistä oli jokin muu henkilökohtainen syy, joka esti työnhaun. Noin viidesosalla syynä oli opiskelu ja noin joka kymmenennellä se, että he olivat jääneet kokonaan eläkkeelle.

Vuonna 2016 piilotyöttömiä oli aiempien vuosien tavoin eniten 15–24-vuotiaiden ikäryhmässä (Kuvio 1). Heistä valtaosa mainitsi opiskelun syyksi siihen, miksi eivät olleet hakeneet työtä. Kyse on siis opiskelijoista, jotka haluaisivat työtä (opintojen oheen), mutta eivät ole sitä etsineet.

Toiseksi suurin ryhmä on 55–64-vuotiaiden ikäryhmässä. Heistä lähes puolet ei ollut etsinyt työtä siksi, että työtä ei uskottu olevan saatavilla.

65–74-vuotiaiden ikäryhmässä piilotyöttömien määrä on noussut viimeisen reilun kymmenen vuoden aikana voimakkaasti. 65–74-vuotiaista piilotyöttömistä puolet ei ollut hakenut työtä siksi, että he olivat jääneet kokonaan eläkkeelle ja puolet siksi, että he uskoivat, ettei työtä ollut saatavilla tai muista henkilökohtaisista syistä.

Piilotyöttömyys liittyy siis merkittävissä määrin opiskelijoiden ja eläkkeellä olevien haluihin työntekoon opiskelujen tai eläkkeen ohessa. Nämä ryhmät eivät kuitenkaan lukeudu työnvälitystilaston työttömiksi työnhakijoiksi, joten ilmiöllä ei siten ole suoraa yhteyttä työnvälitystilaston pitkäaikaistyöttömyyteen.

Kuvio 1: Piilotyöttömät iän ja syyn perusteella, miksi ei ole hakenut työtä, 2016

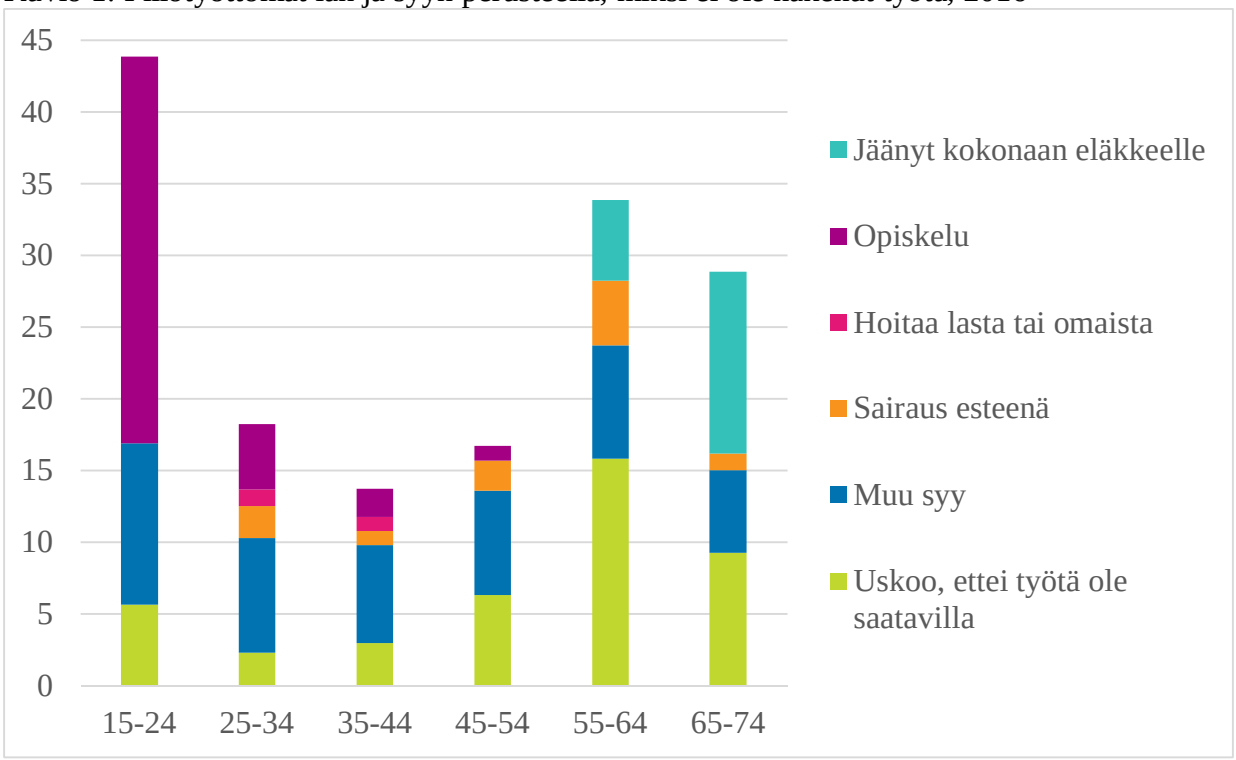

Liisa Larja

18.5.2017

Työttömien aktivoinnin vaikutus työttömyystilastoihin

Talouspoliittisessa selonteossa mainitaan hallituksen työllisyyspaketin sisältöinä mm. työttömien aktivointitoimenpiteet. Aktivoinnin tavoitteena on työllisyyden parantaminen ja pitkäaikaistyöttömyyden ehkäiseminen.

Mikäli työttömät työllistyvät, he luonnollisesti poistuvat sekä työvoimatutkimuksen että työnvälitystilaston työttömistä. Mikäli aktivointitoimien johdosta henkilö ei työllisty, mutta aktivointitoimien käyttö lisääntyy, näkyy tämä työttömien työnhakijoiden vähenemisenä, mutta aktivointiasteen kasvuna. Työvoimatutkimuksessa henkilö voi edelleen olla työtön, mikäli hän on edellisen kuukauden aikana etsinyt työtä ja voisi aloittaa työn kahden viikon kuluessa.

Karenssien lisääntyminen aktivointitoimien seurauksena ei vaikuta työnvälitystilaston lukuihin: työttömän työnhakijan määritelmään ei vaikuta se, saako henkilö työmarkkinatukea vai ei.

Työvoimatutkimuksen työttömyyden kannalta tilanne on hieman toinen. Vuonna 2014 tehdyn selvityksen (Larja & Pyykkönen, 2015) perusteella tiedetään, että työnvälitystilaston TE-toimistoon rekisteröityneistä työttömistä työnhakijoista vain noin puolet (157 000 henkilöä) oli etsinyt työtä edellisen kuukauden aikana ja siten luokittui työttömäksi myös työvoimatutkimuksessa (Kuva 1, ryhmä B). Noin joka toinen, eli 169 000 henkilöä, ei siis ollut etsinyt työtä (ryhmä C). Tähän ryhmään kuuluvat mm. piilotyöttömät (47 000) sekä ne, jotka eivät ole etsineet työtä, mutta eivät myöskään olisi halunneet työtä, jos sitä olisi ollut tarjolla (77 000 henkilöä). Mikäli näiden isojen ryhmien työnhaku aktivoituu, voi tämä heijastua heidän siirtymisenään työvoiman ulkopuolelta työttömiksi ja siten näkyä työvoimatutkimuksen työttömyysasteen nousuna.

Kuva 1. Työvoimatutkimukseen vastanneet, jotka olivat työttömiä joko työvoimatutkimuksen tai työnhakijarekisterin mukaan 2014.

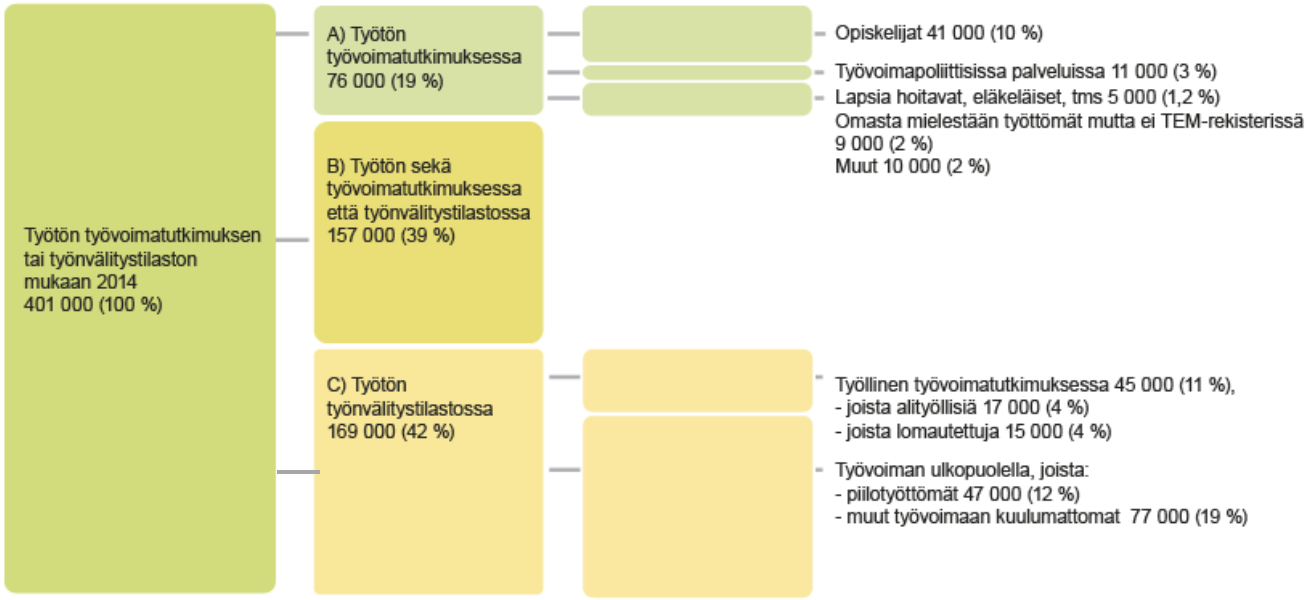

Lähteitä

Työvoimatutkimus 2016, työllisyys ja työttömyys
http://stat.fi/til/tyti/2016/13/index.html

Liisa Larja & Topias Pyykkönen (2015). Työttömyystilastot tilastoivat eri kohderyhmiä. Tieto&trendit 4/2015, http://tietotrendit.stat.fi/mag/article/134/

Liisa Larja (2014), Piilotyöttömiä ja alityöllisiä, Tieto&Trendit Blogi, 6.10.2014, http://tietotrenditblogi.stat.fi/piilotyottomia-ja-alityollisia/